

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 10

*Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Становлення та розвиток української державності:
актуальні проблеми державного та регіонального управління
на сучасному етапі розвитку суспільства”,
м. Київ, МАУП, 14 листопада 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 10: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. “Становлення та розвиток української державності: актуальні проблеми державного та регіонального управління на сучасному етапі розвитку суспільства”, м. Київ, 14 листоп. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 414 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Шаповалова А. М. Влада та громадянське суспільство в контексті глобалізаційних процесів ХХІ століття.....	110	Омельчук В. В. Італія в системі політико-правових впливів Візантійської імперії у VI столітті.....	177
Лісовський П. М. Толерантність як духовний пріоритет феноменології мудрості в сучасну добу глобалізму.....	114	Медвідь Ф. М., Хоменко В. О., Васильєва З. А. Становлення і розвиток правової держави в Україні: філософсько-правові засади	182
Утвенко В. В. Регіональні особливості розвитку житлово-комунального господарства України	116	Медвідь Ф. М., Чорний Е. В., Нестеренко О. С. Методологія юридичної практики в умовах модернізації політичної системи України	188
Гольцов А. Г. Геостратегія України за умов асоціації з Європейським Союзом.....	122	Медвідь Ф. М. Політико-правові погляди Тараса Шевченка	194
Гула О. А. Досвід державного управління в системі освіти Польщі	127	Баєв В. В. Міжнародне та державне регулювання відносин у сфері управління якістю на туристичних підприємствах.....	199
Дікарев О. І., Фоміна І. М. Стратегічний менеджмент політичних ризиків: світовий досвід та Україна	130	Золотаревський А. В. Місце соціального інтелекту в системі державного управління.....	206
Філіна Г. І. Ефективне ціноутворення як невід'ємна складова стратегії розвитку підприємства	138	Марченко С. М. Упровадження електронних торгів як механізм забезпечення ефективності системи державних закупівель України	208
Кобрицький В. В., Григор'єва М. І. Проблеми адаптації іноземних корпоративних культур при спільному підприємстві в Україні.....	140	Чернявський А. А., Моторний П. О. Фінансово-правові механізми розвитку інновацій у банківській сфері України: теорія та практика	215
Коваль М. І. Оцінка та класифікація основних засобів: теорія, практика, шляхи вдосконалення	150	Бортник В. А. Удосконалення методів державного управління.....	220
Чупрій Л. В., Настояща К. В. Концептуальні підходи до державної політики в гуманітарній сфері (безпековий вимір)	157	Слободян С. І. Сутність комунікативних технологій та пов'язані з ними проблеми громадської думки	225
Шклярчук С. Г. Глобальні тенденції в трансформаційних процесах світової фінансової системи	160	Сабадуха О. В., Чорна М. Ф. Проблема політичної відповідальності в умовах розбудови	
Шконда В. В. Інноваційні кластери в стратегії розвитку економіки України	168		

ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Становлення і розвиток української державності, вип. 10, с. 232–236

Актуальність дослідження проблеми політичної відповідальності обумовлена, по-перше, необхідністю розбудови громадянського суспільства в Україні, а по-друге, — потребою розв'язання екологічних, економічних та політичних проблем. Усі суб'єкти соціального простору мусять нести політичну відповідальність перед громадою за ефективність своєї суспільно-політичної діяльності. Проблема політичної відповідальності постає предметом аналізу таких зарубіжних та вітчизняних дослідників, як Г. Йонаса, Дж. Ролза, І. О. Кресіної, С. В. Балана та ін. Утім, поза увагою науковців залишається проблема дослідження соціальних якостей людини, що обумовлюють почуття політичної відповідальності. Тому, метою розвідки є аналіз чинних підходів до розуміння політичної відповідальності й визначення соціальних якостей людини як її детермінантів.

Г. Йонас вважає, що сутність політичної відповідальності державного службовця полягає в його відповідальній діяльності на благо суспільства [1, 177]. Політик має усвідомлювати, що влада — це, в першу чергу,

відповідальність перед громадою. Обов'язок будь-якого політика — діяти в інтересах тих, над ким має владу. Філософ стверджує, що нести політичну відповідальність означає усвідомлювати інтереси інших суб'єктів суспільно-політичного простору. Узагальнюючи власні роздуми, Г. Йонас зазначає, що предметом відповідальності політика є “*res publica*, суспільна справа” [1, 177]. Разом із тим, державний діяч у свої професійній діяльності як ніхто інший має враховувати принцип орієнтації на майбутнє. Філософ формулює імператив для відповідального політика, який вимагає того, аби політик дбав про збереження у майбутньому умов та засад відповідального державного управління [1, 208]. Погоджуючись, слід зазначити, що завдання політика полягає в тому, щоб відповідально розв'язуючи актуальні проблеми нинішнього часу, водночас створюючи умови для зберігання, функціонування й розвитку відповідальної діяльності в майбутньому.

Г. Йонас доводить, що проблема політичної відповідальності набуває особливої актуальності як ніколи раніше й одразу дає відповідь, чому

склалася така ситуація. Філософ переконаний, що проблема відповідальності загострюється з процесом зростання інтелектуальної могутності людини. “Відповідальність, як ми переконались, є функцією від знання й сили...” [1, 215]. Отже, індивід, який має високий рівень знань і за допомогою яких здатен змінювати світ, мусить особливо відповідально ставитися до результатів власної діяльності. Діяльність людини набуває глобального масштабу, результати якої впливають на природне середовище, а тому індивід як ніколи мусить нести політичну відповідальність за продукт та суспільні відносини перед сучасним суспільством та майбутніми поколіннями.

Сутність політичної відповідальності Г. Йонас визначає через поняття “тотальність”, “безперервність” та спрямованість на майбутнє. Тотальність — означає здатність у цілому охоплювати об’єкт відповідальності, а не лише окремі аспекти його функціонування. Державний діяч, який має повний спектр владних повноважень “несе відповідальність за всю сукупність життя суспільства, так зване суспільне благо” [1, 186].

Г. Йонас поглиблює зміст політичної відповідальності через поняття “безперервність”, сутність якого полягає в тому, що дія відповідальності не повинна перериватися. “Ні батьківське піклування, ні турботи влади не можуть дозволити собі розкіш вихідних, бо життя їх предмета безупинно продовжується...” [1, 191]. Людина мусить завжди відчувати політичну відповідальність, а не лише в певні періоди свого життя. Сучасний індивід в умовах глобалізації має ці-

лісно охоплювати ситуацію, усвідомлювати наслідки своєї діяльності. Поділяючи наведену думку, додамо, що тотальну й безперервну відповідальність мають нести усі суб’єкти суспільно-політичної діяльності, але передусім — політичні діячі.

Г. Йонас, аналізуючи таку особливість політичної відповідальності, як спрямованість на майбутнє, зазначає, що політична відповідальність мусить виходити за межі нинішнього часу і спрямовуватись на майбутнє [1, 193]. Індивід, приймаючи те чи те політичне рішення, має нести відповідальність за нього перед майбутніми поколіннями. Сучасній людині необхідно враховувати вплив нинішньої соціально-політичної та економічної діяльності на якість життя прийдешніх поколінь.

Українські дослідники І. О. Кресіна та С. В. Балан, досліджуючи проблему відповідальності державних діячів та громадян, вводять поняття “політична відповідальність” як самостійний різновид соціальної відповідальності, що означає обов’язок державних діячів та громадян відповідати за суспільно-політичний розвиток країни [2, 12]. Учені зазначають, що політична відповідальність функціонує на двох рівнях: національному та міжнародному, тобто всі суб’єкти суспільно-політичної діяльності мають відповідати як у межах певної країни, так і перед іншими державами. І. О. Кресіна та С. В. Балан акцентують увагу, що політична відповідальність виникає у процесі взаємодії між органами влади та суспільством, а саме: “Політична відповідальність сформувалася як сукупність заходів, що забезпечують

приведення влади у відповідність із “договором” між владою й суспільством — законами, як примус влади до виконання прийнятих нею зобов’язань, обіцянок і схвалених суспільством програм” [2, 17].

І. О. Кресіна та С. В. Балан зазначають, що в громадянських суспільствах Європи на рівні правового звичаю діє сформований обов’язок, що вимагає від державних посадовців нести відповідальність та звітувати перед політико-державними інститутами, ЗМІ та громадськістю [2, 17]. Порухення цього обов’язку сприймається як асоціальна дія. Автори наводять історичні приклади, зокрема Великобританії, де діє порядок систематичного допиту в парламенті прем’єр-міністра, який має відповісти на 15–20 запитань, що не відомі заздалегідь. Безумовно, зазначена процедура обумовлює у керманіча постійне усвідомлення власної відповідальності, осмислення власної діяльності, позитивних та негативних її наслідків. І. О. Кресіна та С. В. Балан вважають, що відчуття відповідальності європейських державних діячів перед громадянами детерміновано тим, що у громадській свідомості суспільства “міцно вкорінилася та істина, що влада є вторинною, похідною, підконтрольною тому, хто є її джерелом і творцем, тобто народу, суспільству” [2, 17]. Дослідники підкреслюють, що безвідповідальна політична діяльність державних посадовців тягне за собою кримінальну відповідальність, отже влада має відповідати як перед громадськістю, так і перед законом.

Конструктивними є роздуми І. О. Кресіної та С. В. Балана з при-

воду того, що політична відповідальність має ґрунтуватися не лише на примусовому дотриманні правових норм усіма суб’єктами політичного поля і звітуванні влади перед громадськістю, а й на усвідомленні кожною людиною необхідності керуватися моральними принципами у власній життєдіяльності. Так, дослідниками доведено, що “відповідальність не зводиться лише до державного примусу, поновлення порушеного обов’язку. Це і вольовий акт, внутрішнє спонукання індивіда до дотримання загальноприйнятих правил” [2, 22]. Погоджуючись із наведеними думками, додамо, що кожен індивід має усвідомити необхідність спонукатися інтересом цілого, суспільства.

І. О. Кресіна та С. В. Балан відстоюють позицію, що моральна відповідальність регулює відносини в мікрогрупі, між окремими індивідами, утім, як політична — між усіма суб’єктами політичного простору [2, 25]. Учені зауважують, що моральна відповідальність передуює політичній, адже будь-яка людина має спочатку засвоїти норми відповідальної поведінки серед малого кола спілкування, що обумовить згодом відповідальну діяльність щодо суспільства, нації, природи. Продовжуючи власні роздуми, учені зауважують, що “дії політичного керівника повинні мати моральну основу й значною мірою визначатися моральними принципами. Саме тому, що мораль і політика — взаємозв’язані між собою явища, вони не можуть функціонувати ізольовано й відчужено, не порушуючи цілісності один одного” [2, 35]. Прийняття присяги політиком означає те, що він бере на себе не лише полі-

тичну, економічну чи юридичну відповідальність, а й моральну — мусить бути чесним, гідним, справедливим та захищати права та свободи громадян. Так, І. О. Кресіна та С. В. Балан зазначають, що в інституті присяги поєднуються такі аспекти соціального буття вищих державних посадовців, як моральний, політичний та юридичний [2, 37].

Аналізуючи проблему політичної відповідальності, І. О. Кресіна та С. В. Балан намагаються визначити предмет відповідальності політичного діяча. Вони, на основі досліджень Г. Йонаса, стверджують, що державний службовець має відповідати за те, аби зберігалися умови для подальшого розвитку суспільства [2, 25]. Продовжуючи власні роздуми дослідники зазначають, що “політична взаємодія у політичному процесі передбачає певні взаємні зобов’язання його учасників. Отже, політична відповідальність, як правило, буде взаємною: з одного боку — влада, з іншого — народ” [2, 26]. Як і будь-який громадянин, так і влада країни мусять нести відповідальність перед громадою, суспільством, народом. Учені наголошують на тому, що в суспільстві має затвердитися принцип спільної відповідальності всіх суб’єктів суспільного простору. Варто зауважити, що І. О. Кресіна та С. В. Балан акцентують увагу на персональній відповідальності кожного учасника суспільно-політичного процесу, а не на колективній.

І. О. Кресіна та С. В. Балан, досліджуючи проблему політичної відповідальності, визначають істотні її особливості. На відміну від юридичної чи кримінальної, політична

відповідальність не має правових підстав. Так, дослідники висновують: “Аналізуючи політичну відповідальність у контексті взаємозв’язку політики й права, ми дійшли розуміння того, що юридичних підстав політичної відповідальності як таких не існує” [2, 47]. Політична відповідальність визначається здатністю чи нездатністю суб’єктів політичної діяльності виробляти й здійснювати ефективну політику, приймати й виконувати рішення з максимальною користю для людей. Учені звертають увагу, що санкцією політичної відповідальності посадових осіб органів державної влади перед населенням є висловлення недовіри цим посадовим особам при проведенні виборів чи референдумів [2, 48].

Підсумовуючи роздуми І. О. Кресіної та С. В. Балана, зазначимо, що політична відповідальність виникає у процесі формування держави як апарату політичного управління. Носіями політичної відповідальності виступає держава, політичні партії, громадські організації, пересічні громадяни. Усі суб’єкти суспільно-політичних відносин мусять відповідати за розвиток соціуму перед нинішнім та майбутнім поколінням. Політична відповідальність держави функціонує в тісному взаємозв’язку з громадянським суспільством, адже саме перед громадою має звітувати влада і безпосередньо самі громадяни мусять визначати її ефективність чи неефективність.

Вважаємо, що до політичної відповідальності здатен індивід, спонуканий інтересом суспільства. До тотальної і безперервної політичної відповідальності, що спрямована на

майбутнє, здатен лише індивід особистісного рівня розвитку сутнісних сил, який спроможний цілісно охоплювати процес суспільно-політичної діяльності в історичному часі та просторі [3, 28–29]. Проте, людина маси, з якої на сьогодні складається політична еліта у світі й українському суспільстві зокрема, неспроможна до тотальної політичної відповідальності, оскільки спонукувана лише власною вигодою. Їй необхідно мати вигоду тут і зараз будь-якими засобами, не враховуючи наслідків для майбутнього.

Отже, проблема політичної відповідальності в сучасному українському суспільстві має вагоме значення. Кожен суб'єкт соціальних відносин має усвідомлювати наслідки власної суспільно-політичної діяльності, приймати політичні рішення, враховуючи інтереси громади й загаль-

нонаціональний інтерес. Відчуття політичної відповідальності як державною владою, так і громадянами, є підґрунтям розбудови громадянського суспільства та розв'язання цілої низки економічних і політичних проблем.

Література

1. *Йонас Г.* Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации / Г. Йонас. — [Пер. с нем. И. И. Маханькова]. — М.: Айрис-пресс, 2004. — 480 с.
2. *Кресіна І. О.* Політична відповідальність: суть, ознаки, особливості / І. О. Кресіна, С. В. Балан. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. — 68 с.
3. *Сабадуха В. О.* Українська національна ідея та концепція особистісного буття: Монографія / В. О. Сабадуха. — Івано-Франківськ: Фоліант, 2011. — 176 с.